

COVID-19 Salgının Turist Rehberi Adaylarının Kariyer Planlarına Etkisi* (The Impact of COVID-19 Pandemic on Career Plans of Prospective Tour Guide)

Duygu YETGİN AKGÜN ^a Arzu TOKER ^b Uğur YESİRLİLİ ^c

^a Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Eskişehir, Türkiye. dyetgin@anadolu.edu.tr

^b Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Eskişehir, Türkiye. arzutoker@anadolu.edu.tr

^c Trakya Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Lisans Programı, Edirne, Türkiye. uguryesirlili@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

COVID-19
Turist rehberi aday
Turist rehberliği
Kariyer planı

Amaç – Turizm Rehberliği bölümünde öğrenimine devam eden öğrencilerin COVID-19 salgını süresince kariyer planlarını değiştirip değiştirmediği ve salgının kariyer planlarını nasıl etkilediğini belirlemek çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışmanın temel amacının yanı sıra öğrencilerin turist rehberliği ile ilgili düşünceleri de ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yöntem – Çalışmanın gerçekleştirilmesi için nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. İlk olarak öğrencilere kariyer planlaması, COVID-19 salgını ve turist rehberliği ile ilgili çeşitli bilgiler verilmiş ve Google Formlar üzerinden oluşturulan dört açık uçlu soru cevaplanmak üzere katılımcılara gönderilmiştir. Çalışma verileri 20 Aralık 2020 ve 20 Ocak 2021 tarihleri arasında 75 öğrencinin katılımıyla elde edilmiştir.

Gönderilme Tarihi 7
Şubat 2022

Revizyon Tarihi 19 Mayıs
2022

Kabul Tarihi 25 Mayıs
2022

Bulgular – Öğrencilerin turist rehberliği ile ilgili düşünceleri duyuşsal ifadeler ve turist rehberliği ile ilgili düşünceler kategorilerinde açıklanmış olup, genellikle olumlu görüşler bildirdikleri bulgulanmıştır. Bununla birlikte, mesleğin yorucu, zor ve riskli olduğunu belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Bazı öğrenciler, COVID-19 salgınının psikolojik gerilim yaratma, karamsarlığa yol açma, içe kapanma, belirsizliklere neden olma gibi olumsuz etkileri olduğunu belirtirken; bazı öğrenciler ise salgının fırsatlar yarattığını belirterek tasarruf bilincine sahip olma ve yedek planlar için kendini geliştirme gibi olumlu etkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı zamanda öğrencilerin salgın döneminde farklı kariyer planlarına yöneldiği tespit edilmiştir.

Tartışma – Öğrencilerin turist rehberliği dışında farklı alanlarda kariyer yapma isteği veya ikinci meslek olarak turist rehberliği mesleğini yapma isteği çalışmanın sonuçlarından biridir. COVID-19 salgınının turizm sektörü üzerinde yarattığı ekonomik olumsuz etkinin yanı sıra nitelikli ve geleceğin turist rehberleri olabilecek öğrencilerin meslekten uzaklaşmaları veya bu dönem içerisinde çeşitli endişe ve korku gibi duygular ile meslek hakkında karamsar olmaları turist rehberliği mesleğinin geleceği için düşündürücü bir durumdur.

Makale Kategorisi:
Araştırma Makalesi

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

COVID-19
Prospective tour guide
Tour guide
Career plan

Purpose: The purpose of this study is to find out how COVID-19 pandemic has affected the career plans of tour guiding students, and whether the pandemic has changed their career plans. Along with the main objective of this study, it was also aimed to reveal the thoughts of the students on tour guiding.

Design/methodology/approach – Qualitative research methods were used in this study. The students were first given information on career planning, COVID-19 pandemic, and tour guiding, and 4 open-ended questions created through Google Forms were sent to the participants. This study was conducted between December 20, 2020 and January 20, 2021 with participation of 75 students. The data obtained were analyzed by using MAXQDA20 qualitative data analysis program.

Received 7 February 2021

Revised 19 May 2022

Accepted 25 May 2022

Findings – The thoughts of students on tour guiding were explained under affective expressions and thoughts on tour guiding categories, and it was found that the students, in general, gave positive opinions. However, some students thought that tour guiding is an exhausting, challenging, and risky occupation. While some students stated that COVID-19 pandemic has led to some negative impacts, such as, psychological stress, pessimism, introversion, and uncertainties, others stated that the pandemic has created new opportunities, and talked about some positive impacts, such as raising awareness on economy/savings, and self-improvement for back-up plans. It was also found that the students have made different career plans during this pandemic.

Discussion – One of the results of this study is the students' desire to build a career apart from tour guiding, or to engage in tour guiding as a side job. Along with negative economic impacts of COVID-19 pandemic on tourism industry, the withdrawal of the students with the potential of becoming successful tour guides in the future, or pessimism about the future of this occupation for various concerns are alarming factors to be considered for the future of tour guiding.

Article Classification:
Research Article

*Bu çalışma, "Yeni Koronavirüs (COVID-19) Salgınının Turist Rehberi Adaylarının Kariyer Planlarına Etkisi" adlı 2005E074 no'lu Yayın ve Teşvik Araştırma Projesi kapsamında Anadolu Üniversitesi tarafından desteklenmiştir.

Önerilen Atf/Suggested Citation

Yetgin Akgün, D., Tokar, A., Yesirlili, U. (2022). Covid-19 Salgınının Turist Rehberi Adaylarının Kariyer Planlarına Etkisi, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14 (2), 1408-1427.

1. GİRİŞ

Kriz; insan yaşamına, doğal ve sosyal çevrelere büyük zararlar veren, organizasyonel yapılar, insanlar, ekonomi veya teknolojinin neden olduğu felaketlerdir (Mitroff vd., 1987:283). Kriz; beklenmedik, şaşırtıcı, ani ve öngörülemez durumlar olarak da tanımlanmaktadır (Roux-Dufort, 2007: 107). Dünya tarihinde savaşların, doğal afetlerin, terör saldırılarının neden olduğu krizlerin yanı sıra ayak ve ağız hastalıklarının oluşturduğu ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) virüsünün sebep olduğu sağlık krizleri de yaşanmıştır (Pearson ve Mitroff, 1993; Okumuş ve Karamustafa, 2005:943; Roux-Dufort, 2007:105). Günümüzde Dünya, Çin'in Wuhan şehrinde hayvan pazarından geçtiği düşünülen COVID-19 virüsünün yarattığı sağlık kriziyle mücadele etmektedir (Youssef, Zeqiri ve Dedaj, 2020:121). Halihazırda yaşanan kriz, birçok ülkeyi sosyal ve ekonomik açıdan etkilemiş, insanların yaşamlarını kaybetmesine sebep olmuş ve olmaya da devam etmektedir (Yorulmaz ve Sevinç, 2021). Geliştirilen aşı ile birlikte, COVID-19 virüsünün insan yaşamına olan tehdidi azaltılmış olsa da virüsün oluşturduğu küresel çaptaki sağlık krizi hala sürmektedir. COVID-19 virüsünün sebep olduğu sağlık krizi sonucunda insanlar günlerce evlerinde karantinada kalmış, insan hareketliliği sınırlandırılmış ve turizm sektörü başta olmak üzere birçok sektör büyük zarar görmüştür. Yaşanılan bu durum, turizm sektörü gibi virüsten etkilenen sektörlerde kariyerini sürdürmek isteyen kişilerin kariyer planlamalarını gözden geçirmelerine sebebiyet vermiştir.

Kişilere statü, ücret, motivasyon ve saygınlık gibi kazanımlar sağlayan kariyer, işletmelere de finansal yönden katkıda bulunmaktadır (Üzüm ve Şenol, 2021:1342). İşletmeler, kendilerine fayda sağlayacak çalışanların kariyer planlamasını yapmakta ve kariyerlerini geliştirmek için çeşitli eğitimler vermektedir. Bununla birlikte, birçok kişi kendi kariyer planlarını yapmakta ve planlarına uygun adımlar atmaktadır. Bu noktada, oluşan herhangi bir kriz kişilerin kariyer planlamalarını değiştirmesine neden olabilmektedir. Benaraba ve arkadaşları (2022:10) yaptıkları çalışmada, COVID-19 salgınının öğrencilerin kariyer planlarında belirsizliklere neden olduğunu ve birçok öğrencinin devlet hizmetlerine katılmak, bir iş sahibi olmak ve akademik kariyer yapmak gibi farklı alternatif planlara yöneldiklerini bulgulamıştır. Bir başka çalışmada Üngören ve Kaçmaz (2022), turizm sektöründe algılanan enfeksiyon riskinin ve COVID-19 virüsünün oluşturduğu korku ve panik duygusunun öğrencilerin kariyer kaygısını artırdığını belirtmektedir. Rapp ve arkadaşları (2022: 29) tarafından yapılan çalışmada öğrenciler, COVID-19 virüsü sebebiyle staj ve iş fırsatlarının azaldığını belirtmiştir. Krizlerden etkilenen sektörlerde kariyer yapmak isteyen kişilerin kariyer kaygısı olması ve bu kaygı neticesinde farklı sektörlerle yönelmesi ise muhtemeldir. Bu noktada yapılan çalışmanın amacı, turist rehberliği bölümünde öğrenimine devam eden üniversite öğrencilerinin kariyer planlarının COVID-19 salgını sürecinde değişip değişmediğini bulgulamaktır. Çalışmanın amacına uygun olarak ilk önce COVID-19, kriz, kriz süreci ve kriz süreci ile kariyer ilişkisi anlatılmış, daha sonrasında da çalışmanın uygulama kısmı gerçekleştirilmiş ve çalışmanın bulguları paylaşılmıştır. Bu çalışmanın Türkiye'de daha önce yapılmamış olması bilimsel anlamda katkı sağlaması bakımından önemlidir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

COVID-19 ve Turizm

Yeni koronavirüs salgını ilk olarak 2019 yılının Aralık ayı sonlarında Çin'in Wuhan şehrinde deniz ürünleri ve hayvan pazarında bulunan; nefes darlığı, ateş ve öksürük gibi semptomlar gösteren bir grup kişide tespit edilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından pandemi olarak ilan edildiği gün Türkiye'de 11 Mart tarihinde ilk vaka da görülmüştür (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2021; Youssef, Zeqiri ve Dedaj, 2020:121). Yeni koronavirüs salgını daha sonrasında COVID-19 olarak adlandırılmıştır. "COVID", "Corona Virus Disease" anlamına gelirken, 19 ise virüsün ortaya çıktığı yılı ifade etmektedir (Uğur ve Akbıyık, 2020:1).

COVID-19 salgını, Çin'i etkisi altına aldıktan sonra önemli turistik çekicilikleri bünyesinde barındıran İtalya, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya gibi ülkelere yayılmıştır (Strielkowski, 2020). Bu salgın, ortaya çıktığı tarihten itibaren iki ay gibi kısa bir sürede %3,4'lük ölüm oranı ile 80'den fazla ülkede yaklaşık bir milyon kişiyi etkilemiştir (Priyadarshini, 2020:1). 13 Ocak 2021 tarihi itibarıyla Dünya genelinde toplam vaka sayısı yaklaşık 90 milyon olarak belirtilmekte ve 2 milyon kişinin de hayatını kaybettiği ifade edilmektedir (WHO, 2021). Yine aynı tarih itibarıyla Türkiye'de toplam vaka sayısı yaklaşık 2,5 milyon olarak ifade edilmekteyken, toplam vefat sayısı ise 23 bin olarak belirtilmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2021). Virüsün hızla yayılmasından sonra birçok ülke salgını engelleyebilmek adına aşı çalışmalarına başlamış ve kısa sürede

önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Aralık 2020 tarihinde ise İngiltere, ABD, Çin ve İsrail gibi ülkeler başta olmak üzere dünya aşılana başlanmıştır. Türkiye ise 14 Ocak 2021 tarihi itibarıyla vatandaşlarını aşılana başlanmış ve 2 gün gibi kısa bir süre içerisinde 657 bin 872 vatandaşına aşı uygulamayı başarmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2021). Dünya’da Covid-19 aşısının yoğun bir şekilde uygulanmaya başlandığı şu tarihlerde uzmanlar, aşılana ardından da maske, mesafe ve hijyen konularına dikkat edilmesi gerektiği konusunda insanları uyarmakta ve virüsün 2021 yılı içerisinde tamamen ortadan kalkmasının zor olduğunu altını çizmektedir.

COVID-19 salgının yayılmasını engellemek adına bir dizi önlemler hayata geçirilmiş ve bu önlemler sonucunda, dünyada pek çok sektör ekonomik açıdan olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Ülkeler arası seyahatlerin yasaklanması ve dolayısıyla uçak seferlerinin iptal edilmesi, kafelerin, restoranların ve otellerin kapatılması, ülkelerin zorunlu karantina uygulamalarına başlaması ve sokağa çıkma yasaklarının gelmesi gibi virüsün yayılmasını engellemek adına alınan önlemler turizm sektörünü de derinden etkilemiştir (Ranasinghe vd., 2020: 2; Hogue vd., 2020: 52). Diğer yandan, insanlar panik ve korku içerisinde hayatlarına devam etmek zorunda kalmıştır. Korku, dünyanın her bir yerine kolayca yayılabilen görünmez ve sinsi bir duygudur (Menegaki, 2020: 1). Ülkelerdeki vaka sayılarına göre alınan önlemler kademeli olarak kaldırılmasına rağmen, korku ve panik içerisinde olan insanlar, bu sefer de gönüllü karantina uygulamalarına başlamış ve turizm faaliyetleri dahil birçok ekonomik getiri sağlayan aktivitelerini ertelemiş veya iptal ettirmiştir. Genel olarak COVID-19 salgını, turizm sektörü adına başka bir küresel krize sebebiyet vermiş ve halihazırda yaşanan kriz, daha önceki yaşanan krizlerden çok daha büyük etkiler bırakmış ve bırakmaya da devam etmektedir (Desbiolles, 2020:611).

Dünya nüfusunun %90’ından fazlasını etkileyen ülkeler arası seyahat yasakları ve sosyal mesafe önlemleri turizm faaliyetlerinin Mart 2020 tarihinde sona ermesine sebep olmuş (Grech, Grech ve Fabri, 2020: 121) ve özellikle ekonomik gelirlerinin büyük bir kısmını turizm sektöründen elde eden ülkeler çok daha zor durumda kalmıştır. Priyadarshini (2020:13) 2020 yılı içerisinde yaptığı çalışmada, seyahat ve turizm sektörünün küresel gelirinin yaklaşık 568,6 milyar ABD doları olacağını tahmin etmiş ve 2019 yılı küresel seyahat ve turizm gelirleri ile kıyasladığında %17 oranında bir düşüş olacağını ileri sürmüştür. Bununla birlikte yazar çalışmanın farklı bir bölümünde kıtalar arası turizm gelirlerini analiz etmiştir. 2020 yılı tahmini turizm gelirlerini bir önceki yıla göre kıyaslayan analiz sonuçlarına göre, Kuzey Amerika’da %9,4, Avrupa’da %16,18 ve ilk vakanın görüldüğü Çin’i içerisinde barındıran Asya’da ise %27,08 oranında bir düşüş olacağını ifade etmiştir (Priyadarshini, 2020:14). Çalışmanın sonunda ise Priyadarshini (2020:14), önde gelen ülkelerin turizm gelirlerini bir önceki yıla göre kıyaslamış, ABD ve Almanya’nın %10, İtalya’nın %24 ve Çin’in %40 oranında turizm gelirlerinde bir düşüş yaşayacağını bulmuştur. COVID-19 salgınından etkilenen bir başka ülke ise Türkiye’dir. Türkiye’ye 2019 yılı ilk 11 aylık periyotta gelen turist sayısı yaklaşık 43 milyon iken, 2020 yılı aynı periyot içerisinde Türkiye’ye gelen turist sayısı %71,95 oranında bir düşüş ile yaklaşık 12 milyon olarak kayıtlara geçmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021). Gelen turist sayısındaki düşüş turizm gelirlerinin de düştüğünü söylemek mümkündür. Bu veriden hareketle gelişmekte olan ülkelerin COVID-19 salgınından daha çok etkilendiği söylenebilmektedir.

Mart 2020’de turizm sektörünün durma noktasına gelmesinden sonra seyahat acentası, otel ve restoran gibi birçok işletme, çalışanlarına ücretsiz izin vermiş veya işten çıkarmak zorunda kalmış (Karim vd., 2020:4) ve dolayısıyla bu durum işsizlik oranının artmasına sebebiyet vermiştir. Mart ayı içerisinde turizm sektörünün küresel olarak 75,2 milyon istihdam kaybı yaşadığı tahmin edilmekteyken, Mayıs ayı itibarıyla ise bu istihdam kaybının 100,7 milyona yükseldiği ifade edilmektedir (Lock, 2020; Aktaran: Erol, 2020:42). İşsizlik turizm sektörü için iki açıdan sorun teşkil etmektedir. İlk olarak, iş gücünü kaybetmesine rağmen, bazı köklü işletmeler faaliyetlerine devam ederken, bazı işletmeler ise iş gücü kaybı sonucunda faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır. İkinci olarak ise, işini kaybeden insan sayısının artması geçim sorunlarını beraberinde getirmiş, dolayısıyla seyahat edebilecek insanların sayısı azalmış ve dolaylı olarak turizm sektörü de bu durumdan etkilenmiştir (Pardo ve Ladeiras, 2020:672).

KRİZ SÜRECİ VE KARİYER İLİŞKİSİ

Kriz ve Kriz Süreci

Dünya, tarih boyunca savaşlar, salgın hastalıklar, doğal afetler, terörist saldırıları vb. etmenler sonucunda oluşan pek çok krizle baş etmek zorunda kalmıştır. Çernobil faciası, Exxon Valdez gibi büyük krizlerin yanı

sıra Körfez Savaşı esnasında yaşanan petrol sızıntıları, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) İkiz Kulelere yapılan terör saldırısı, bir doğal afet olan Katrina Kasırgası da dünyanın birçok bölgesini etkileyen krizler arasındadır. 2001 yılında Birleşik Krallık'ta görülen ayak ve ağız hastalığı sonucunda oluşan salgın ve Mart 2003'te ortaya çıkan Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) virüsü de salgın hastalıklar sonucunda dünyanın krizle karşı karşıya kaldığını gösteren örnekler arasındadır (Pearson ve Mitroff, 1993; Okumuş ve Karamustafa, 2005:943; Roux-Dufort, 2007:105).

Literatürde birçok kriz tanımı bulunmaktadır. Davies ve Walters (1998:6) krizi, "belirleyici an" ya da "kritik aşamaya ulaşmış bir durum" olarak tanımlamaktayken, Roux-Dufort (2007:107) ise beklenmedik, öngörülemeyen ve şaşırtıcı bir durum olarak ifade etmektedir. Mitroff ve arkadaşlarına göre (1987:283) kriz; insanların, organizasyonel yapıların, teknoloji veya ekonominin neden olduğu, insan yaşamının yanı sıra doğal ve sosyal çevreye önemli ölçüde zararlar veren felaketlerdir. Coombs (2007:1), meydana gelen problemlerin düzgün bir şekilde ele alınmadığı takdirde kriz oluşturabileceğinin altını çizerek, Kovoormısra ve arkadaşları ise (2001:79), krizi; bazı yapılar, organizasyonlar veya ülkeler tarafından tehdit, bazıları tarafından ise bir fırsat olarak görülmesi; ani bir şekilde meydana gelebileceği gibi, daha önceden tahmin edilebilmesi muhtemel olan durumlar olarak tanımlamaktadır. Literatürde yapılan tanımlardan yol çıkarak krizi, meydana geldiği andan itibaren kuruluşların iş yapış şekillerini önemli ölçüde değiştiren, doğru yönetildiği takdirde fırsatlar yaratabilen, aksi halde kuruluşlar için büyük bir tehdit oluşturan hem sosyal hem de çevresel zararları olabileceği gibi, finansal olarak da büyük zararlara yol açabilen ani ve beklenmedik durumlar olarak tanımlamak mümkündür.

Krizlerin meydana gelmesinin engellenmesi zor olmasına rağmen, krize karşı hazırlıklı olmak kriz sürecini en az hasarla atlama anlamına gelebilmektedir. Önceden detaylı bir şekilde oluşturulmuş kriz planlarına sahip olan kuruluşlar, kriz sürecinde meydana gelebilecek hasarı sınırlayabilmekte ve hatta krizi kontrol altına alarak faaliyetlerinin devam etmesini sağlayabilmektedir (Stafford vd., 2002:29). Krize hazırlanmanın en iyi yolu eğitim ile başlayan bir kılavuz geliştirmektir (Bland, 1995:28-29; Heath, 1998). Öncelikle verilecek teorik eğitimle kriz ile ilgili yeterli kadar bilgi verilmelidir. Bu, kuruluşların kriz ve diğer ilgili psikolojiler hakkında düşünmesini sağlamaktadır. Kriz ile ilgili çeşitli bilgilere sahip olan kuruluşlar, olabilecek krizleri tespit etmeli ve bunlara karşı nasıl bir tepki vereceklerini belirlemelidir. Bir sonraki aşama ise bilgilerin yazıya geçirilmesi aşamasıdır. Bu aşama, aynı zamanda kriz planının oluşturulduğu aşamadır. Kriz planı hazırlanmasını takiben kriz sürecinde etkili bir açıklama yapmak adına medya sözcüsü eğitilmelidir. Kuruluşların yaptığı açıklamaların bilhassa ekonomik açıdan sonuçları olduğu düşünülürse, medya eğitimi verilmesi son derece önemlidir. Bununla birlikte, kuruluşlar olası krizlerle ilgili simülasyonlar hayata geçirerek kuruluşun zayıf ve güçlü yönlerini belirlemeli ve zayıf olarak gördükleri yönlerini ivedi bir şekilde güçlendirmelidir. Oluşturulan kriz planını denetlemek adına bağımsız bir denetleyici ekip oluşturulması da son derece önemlidir (Bland, 1995:28-29).

Kriz anında oluşturulan planların başarılı bir şekilde hayata geçirilmesi için kriz süreçlerinin bilinmesinde yarar bulunmaktadır. Roux-Dufort ve Metais (1999:117) kriz süreçlerini, birçok sinyalin görüldüğü kuluçka dönemi, krizin korkunç yüzünün ortaya çıktığı kronik evre ve krizden etkilenen kuruluşların faaliyetlerini devam ettirmeye ve yüksek performans elde etmeye çalıştığı kriz sonrası dönem olarak üç aşamada incelemektedir. Kash ve Darling (1998), Okumuş ve Karamustafa (2005), Okumuş vd. (2005) ise kriz süreçlerini (1) kriz öncesi aşama/Prodromal kriz aşaması, (2) akut kriz aşaması, (3) kronik kriz aşaması ve (4) çözüm aşaması olarak dört başlık altında açıklamaktadır. İlk aşamada, dış çevreyi analiz etmek ve veri toplamak, elde edilen verileri yorumlamak, eylem planları oluşturmak, kriz yönetim ekibi oluşturmak ve çeşitli iletişim kanalları kurmak gibi görevler yerine getirilerek krize karşı hazırlıklı olmak amaçlanmaktadır (Okumuş ve Karamustafa 2005:944). (2) Akut kriz aşamasında kuruluşlar, krizin boyutunu değerlendirerek krizin kısa ve uzun vadeli etkisini belirlemesi ve hangi önleyici tedbirler gerektiğine karar vermesi (Okumuş vd., 2005:96) ve aynı zamanda oluşan hasarı kontrol edebilmek için acil bir eylem planını hayata geçirmesi gerekmektedir. Bu aşamada kuruluşların hasar görmesi kaçınılmazdır (Kash ve Darling, 1998:181). Kuruluşlar için ölüm ya da kalım anlamına gelen kronik kriz aşamasında, krizin belirtileri net bir şekilde görülmektedir. Bazı kuruluşlar faaliyetlerine devam edebilirken, bazıları da faaliyetlerine son vermek durumunda kalmaktadır (Kash ve Darling, 1998:182). Bu aşamada güncel verilerin toplanması için iletişim kanallarının etkin bir şekilde kullanılması ve çevresel tarama önerilmektedir (Okumuş vd., 2005:97). Çözüm aşamasında ise krizlerin belirtileri ortadan kalkmaya başlamakta ve hayat giderek normale dönmektedir (Okumuş vd., 2005: 97).

Krizlerin yeni ürünlerin tasarlanması, yeni pazarların keşfedilmesi ve yönetim programlarının oluşturulması gibi fırsatları beraberinde getirmesinin yanı sıra, kuruluşların tecrübe kazanmasında da fayda sağlamaktadır (Kovoor-Misra vd., 2001: 79; Okumuş ve Karamustafa, 2005:944). Krizlerin olumlu sonuçları olmasına (kuruluşlar için çeşitli fırsatlar yaratabilmesi) rağmen; ekonomik, sosyal veya çevresel birçok olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Tarih boyunca oluşan bazı krizlerin finansal maliyeti bir milyar doları aşmış; meydana gelen krizler, verdiği finansal zararın yanı sıra binlerce insanın yaşamına kaybetmesine sebep olmuş ve çevreye önemli ölçüde zarar vermiştir (Pearson ve Mitroff, 1993).

Kriz Süreci ve Kariyer İlişkisi

Günümüzde Dünya bir başka kriz ile karşı karşıyadır. COVID-19 virüsü giderek tüm dünyayı etkisi altına almıştır (Youssef, Zeqiri ve Dedaj, 2020:121). Salgın, ekonomik buhrana sebebiyet vermesinin yanı sıra istihdamı da önemli ölçüde düşürmüştür. Bununla birlikte, krizlerin insanların kariyer planlarını büyük ölçüde etkilediği bilinmektedir. Autin ve arkadaşları (2020) yaptıkları çalışmada COVID-19 salgınının işsizliği arttırdığını ve insanların kariyer planlarını etkilediğini belirtmiş, fakat önlemlerin alınması halinde hasarın en aza indirilebileceğini ifade etmiştir. Baglione (2006) ise öğrenciler üzerinde bir çalışma gerçekleştirmiş ve öğrencilerin üniversite döneminde olası krizlere karşı hazırlıklı olmaları için eğitilmesi gerektiğini belirtmiştir. Aynı zamanda yazar, krizin öğrencilerin kariyer planlarını etkilediğini belirtmiş, fakat okul döneminde verilecek nitelikli eğitimler sayesinde öğrencilerin krizlerle baş edebileceklerini vurgulamıştır. Başka bir çalışma Akkermans ve arkadaşları (2020) tarafından hazırlanmıştır. Yazarlar, COVID-19 salgınının çalışanların kariyer deneyimlerini etkilediğinden bahsetmiştir. Bu süreç içerisinde çalışanlar evden çalışmak zorunda kalmışlar veya ya işten çıkarılmışlar ya da daha uzun saatler çalışmak zorunda bırakılmışlardır. Bu durumlar çalışanların bireysel ve örgütsel kariyer planlarını önemli derecede etkilediğini tespit edilmiştir. Kim ve arkadaşları (2012) ise krizlerin iş güvenliğini olumsuz bir şekilde etkilediğini ifade etmiş, fakat yüksek seviyede kariyer bağlılığına sahip çalışanların iş yerinde kendilerini güvensiz hissetmelerine rağmen, işlerinden ayrılmayı düşünmediği sonucuna ulaşmıştır. Bir başka çalışmada, kriz anında bile güçlü mesleki kimliğe sahip olan çalışanların tüm zorluklara rağmen kariyerlerini sürdürmek için stratejiler geliştirdikleri ifade edilmekteyken, güçlü mesleki kimliğe sahip olmayan çalışanların ise kariyer fırsatları konusunda daha şüpheli oldukları ve daha iyi bir iş bulacaklarına olan inançlarının daha düşük olduğu belirtilmiştir (Simosi vd., 2015).

Ulusal literatürde kriz ve kariyer ilişkisini araştıran çalışmalar bulunmaktadır. Aydın (2010) yaptığı çalışmada, kriz dönemi sürecinde, çalışanların kariyer planlarını ertelediklerini ve kriz döneminin özelliklerinden dolayı çalışanların terfi ettirilmediğini ve dolayısıyla kariyer planlarında durağanlaşma yaşandığını ifade etmektedir. Tatlı ve arkadaşları ise (2021), ekonomik itibar bağımsız değişkeni ile sabit bir işletmede kariyer yapma isteği bağımlı değişkeni arasında pozitif bir ilişki bulgulamıştır. Bu sonuç dikkate alınarak COVID-19 krizinden birçok ülkenin ekonomik olarak olumsuz bir şekilde etkilendiği düşünüldüğünde (Menegaki, 2020; Ulak, 2020), kariyer planlarında önemli değişiklikler yapıldığını söylemek mümkündür. Bir başka çalışma ise Yetgin ve arkadaşları (2018) tarafından hazırlanmıştır. Turist rehberliği bölümü öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada yazarlar, kriz sürecinin öğrencilerin kariyer planını etkilemediğini, bunun aksine kişisel ve mesleki gelişimleri için planlar yaptıklarını bulgulamaktadır. Kaya ve arkadaşları (2020) çalışmalarında turist rehberliği bölümü öğrencileri yaşanan bu krizlerin geçici olduğuna inandıkları, bu durumdan dersler çıkardıkları, kendilerini geliştirmek, kalifiyeli, tercih edilen bir turist rehberi olmak istedikleri, geleceğe dair umutlu oldukları ve mesleki anlamda başarı kazanacakları düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Akdemir (2010) yaptığı çalışmada, kriz sürecinde işten çıkarılan kişiler üzerinde “yeni bir işe girse dahi işten çıkarılacağına dair endişe” oluşturduğunu vurgulamaktadır. Bu endişe ve stres altında kişilerin sağlıklı bir kariyer planlaması yapması olası değildir. Bir başka çalışmada ise, COVID-19 salgınının yarattığı kriz sonucunda işletmelerin kariyer yönetim planlarını yeniledikleri belirtilmektedir (Göktepe, 2020).

3. YÖNTEM

Araştırma Modeli

COVID-19 salgınına turizm rehberliği alanında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin bireysel kariyer planlarını ne şekilde etkilediğini anlamak için nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu temel amacın yanı sıra öğrencilerin turist rehberliği ile ilgili düşünceleri de ortaya konacaktır.

Veri Toplama Aracı ve Süreci

Araştırma verileri, uzaktan eğitimle dersleri takip eden ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan Turizm Rehberliği bölümü öğrencilerinden Google Formlar'da oluşturulmuş açık uçlu sorular aracılığıyla toplanmıştır. Androusopoulos'a (2006) göre genç yetişkin katılımcılar arasında yazılı iletişimi kullanmak daha yaygın bir durumdur. E-görüşmelerin yazılı olması daha az, öz ve zengin veri sağlamayı mümkün kılmaktadır (Salman Yıkılmış, 2020). E-görüşmeler araştırmacı ve katılımcının yüz yüze görüştüğü ortak bir yerle ve de zamanla sınırlı değildir. Bu görüşme tekniğinde uzaktan çevrimiçi ortamda gerçekleştirilen bir iletişim söz konusudur (Linabary ve Hamel, 2017: 99). İçinde bulunulan salgın sürecinin yarattığı zorunlu şartlar nedeniyle veriler uzaktan toplanmışsa da e-görüşmelerin katılımcıların fikirlerini rahatça yazabilmesi, yazılanların tekrar kontrol edilebilir olması, yüzeysel cevaplar yerine derinlemesine cevap verilebilme imkânı ve zaman sınırlaması olmaması gibi avantajları vardır (Salman Yıkılmış, 2020; Fritz ve Vandermause, 2017: 3). Çalışmaya başlanmadan önce, Anadolu Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 35169 protokol numaralı onay alınmıştır. Araştırmaya katılmak için gönüllü olan öğrencilere bağlantı adresi gönderilmiş; 20 Aralık 2020 ve 20 Ocak 2021 tarihleri arasında 75 öğrenciden veri toplanmıştır. Öğrenciler K1, K2, K3...K75 şeklinde kodlanmıştır. Araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

1. Turist rehberliği mesleği ile ilgili düşünceleriniz nedir?
2. Yaşanan bu salgın durumu turist rehberliği mesleğini yapma konusundaki motivasyonunuzu nasıl etkiledi?
3. Turizmdeki salgının etkisine ilişkin gündemi ne şekilde takip ediyorsunuz?
4. COVID-19 salgınının kariyer planlarınızda nasıl etkileri oldu?

Katılımcılar

Görüşme soru formunun bağlantı adresi gönderilmeden önce uzaktan eğitim sürecinde dersleri düzenli takip eden öğrencilere bireysel kariyer planlaması, COVID-19 salgını ve turist rehberliği mesleği gibi konuları içeren çeşitli bilgiler verilmiştir. Bu çalışmada, kabul edilebilir örneklem büyüklüğü alt sınırı da dikkate alınarak verilerin birbirini tekrar etmeye başladığı ve artık farklı bir veriye ulaşamadığı noktada veri toplama süreci sonlandırılmıştır (Patton, 2014). Katılımcıların cinsiyetine ve sınıf düzeylerine ilişkin bilgiler incelendiğinde 33 kadın ve 42 erkek olmak üzere toplam 75 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Öğrencilerin sınıf düzeyleri ise 2. Sınıf (29), 3. Sınıf (27) ve 4. Sınıf (19) olarak dağılım göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerde kayıp yaşanmaması ve düzenlenmesi için MAXQDA20 (VERBI Software, 2020) nitel veri analiz programı kullanılmıştır. Veri analizinde izlenen adımlar şu şekildedir: Google Formlar'dan Excel formatında dışarı aktarılan veriler, MAXQDA20 programına aktarılmıştır. Kodlamalara başlamadan önce veri setinin tamamı dikkatli bir şekilde okunmuştur. Bu süreçte, araştırma amacıyla ilişkili olmayan veriler silinmiş, veriler analize hazırlanmış ve böylece kodlama süreci başlamıştır. Araştırma soruları ilk etapta analizin çerçevesini belirlemiştir. Metinlerden oluşan verileri analiz etmenin en yaygın yöntemlerinden biri olan (Kuckartz, 2014) tematik analiz sürecinde önce araştırma sorularının kodlamalara bir çerçeve oluşturmasına izin verilmiş, sonrasında ise tümevarımsal yaklaşımla analizlere devam edilmiştir. Böylece tüm veriler kodlandıktan sonra benzer kodlar bir araya getirilmiş ve kategoriler oluşturulmuştur.

Araştırma verilerinin araştırmacının bireysel değerlerinden, ön yargılarından ve inançlarından arınabilmesi için nitel araştırmanın uygulanma sürecinin doğru bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir (Toker ve Kozak, 2020). Bu sürecin en temel aşaması olan veri analizlerin nasıl işlediği ve verilerin nasıl doğrulandığının şeffaf bir şekilde açıklanması çok önemlidir. Söz konusu araştırmada Guba (1981) tarafından geliştirilmiş olan ve bu çalışmada da kullanılan güvenilirliği ölçütleri inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirliktir.

İnandırıcılık, araştırma sonuçlarının katılımcıların deneyimlerini mümkün olduğunca en iyi düzeyde yansıtmasıdır. Araştırmalarda inandırıcılığın sağlanması için önerilen yöntemler ise uzun süreli etkileşim, sürekli gözlem, uzman görüşü alma, olumsuz durum analizi, aşamalı öznellik, katılımcı onayı ve çeşitlemedir (Toker, 2019:72). Nitel bir çalışmada inanılabilirliği sağlamanın en iyi yolu uzun süreli etkileşimdir. Buna dayanarak araştırmaya ilişkin derinlemesine bir anlayış geliştirmek için gönüllü öğrenciler, COVID-19 salgınının başladığı dönemden e-görüşme formu katılımcılara iletiildiği döneme kadar gözlemlenmiştir. Katılımcılar ve araştırmacı/ lar arasında güvene dayalı ve dostça bir ilişki kurulmuştur. Böylece katılımcıların kültürünün, dilinin ya da görüşlerinin daha rahat anlaşılmasına olanak tanınmıştır. *Aktarılabilirliğin* sağlanması için araştırma bulgularının sunumunda katılımcıların ifadelerini içeren doğrudan alıntılara yer verilmiş, yoğun betimlemeler yapılmıştır. *Tutarlılık* için veriler bağımsız araştırmacılar tarafından ayrı ayrı incelenmiş ve araştırmanın analizlerinin bütünsel bakış açısıyla tutarlı bir yapıda olduğu belirlenmiştir. Teyit edilebilirlik için araştırma süresince verilerin analizlerinde ortaya çıkan kodlar, temalar ve kategoriler alan uzmanlarının görüşlerine sunulularak fikir alışverişinde bulunularak denetlenmesi istenmiştir.

4. BULGULAR

Araştırma bulguları, katılımcıların turist rehberliği mesleğine ilişkin düşünceleri, salgının mesleki motivasyonlarını nasıl etkilediği, turizmdeki salgın gündemini nasıl takip ettikleri ve salgının kariyer planlarını nasıl etkilediği çerçevesinde değerlendirilmiştir. Temalara bağlı olarak gelişen kategori ve alt kategorilere ilişkin bilgilere, takip eden başlıklarda ayrıntılı olarak yer verilecektir.

Turist rehberliği ile ilgili düşünceler

Katılımcılara turist rehberliği mesleği ile ilgili düşünceleri sorulduğunda alınan yanıtlar *duyuşsal ifadeler* ve *mesleğin doğasına ilişkin düşünceler* olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilere bağlı olarak gelişen alt kategoriler Tablo 1.'de yer almaktadır.

Tablo 1. Turist Rehberliği ile İlgili Düşünceler

Tema	Kategori	Alt kategoriler
	Duyuşsal İfadeler	Mesleğini sevmek Mesleğini önemsemek Mesleğe saygı duymak Mesleğini zaman içinde sevmek Mesleğin heyecan yaratması Sorumluluğun farkında olmak
Turist Rehberliği ile İlgili Düşünceler	Mesleğin Doğasına İlişkin Düşünceler	Gençlere uygun olması Gezme görme olanağı Mevsimsel Yüksek kazançlı Etkileşim alanı Düzensiz Sürekli gelişim Dinamik Olumsuz toplumsal algı Yorucu Zor Gezerek para kazandırması Sabırlı olmayı gerektirmesi Stresli bir meslek olması Riskli Öngörülemeyen Gelecek vadeden

*Alt kategoriler sıklıklarına göre sıralanmıştır.

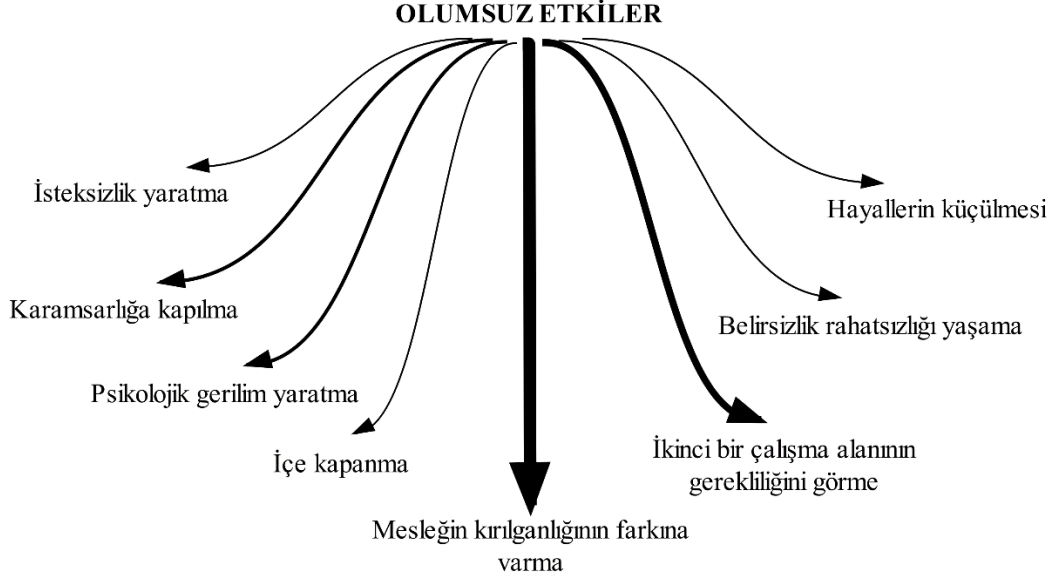
Yanıtlar değerlendirildiğinde, katılımcıların turist rehberliği ile ilgili düşüncelerinin genellikle olumlu yönde olduğu belirtilebilir. Duyuşsal ifadeler olarak adlandırılan kategoriler, *mesleğini sevme, mesleğini önemseme, mesleğe saygı duyma, mesleğini zaman içinde sevme, mesleğin heyecan yaratması ve sorumluluğun farkında olma* şeklinde sıralanabilecek altı alt kategoriye ayrılmıştır. K10'un ifadeleri birden fazla alt kategoriye kapsayan anlamları içerdiği için dikkat çekicidir: *"Biraz geç keşfettim aslında, severek yapabileceğim keyif alacağım işin turist rehberliği olacağını. Kendimi bildim bileli tarih ve turizm ilgi alanlarımın başında idi. Turizm ve otelcilik alanında uzun yıllar çalıştım. Şu an benim için çok önemli ve özel bir meslek, bu işi yapabilecek yeterliliğe sahip olabilmek istiyorum. Bu alanda eğitim almak bana heyecan veriyor."* K32'nin "mesleğe saygı duyma" ile ilgili sözleri ise şu şekildedir: *"Meslek hakkında birçok şey söylenebilir, fakat turist rehberliğinin sadece derslere girip sınavları geçtikten sonra yapılabilecek bir meslek olduğunu düşünmüyorum. Bölümü kazandığımız seneden itibaren eğer mesleği yapmayı düşünüyorsak bunun için kendimizi konuya hâkim olmak ve geliştirmek adına bolca araştırma ve okuma yapmamız lazım."* K30'un sözleri turist rehberliği mesleğinin sürekli gelişimle bağlantısını kurması açısından da kayda değerdir. K13, turist rehberliği mesleğinin bir sorumluluk gerektirdiğinin farkında olduğunu şu sözleriyle ifade etmiştir: *"Tarih, mitoloji, kültürel değerlerini hem ülkemiz insanlarına hem de yurtdışından gelecek olan turistlere en iyi şekilde anlatmak görevini üstlenecek olmaktan mutluluk duyacağım."*

Katılımcıların mesleğin doğasına ilişkin yanıtları incelendiğinde ise *gençlere uygun, gezme görme olanağı olması, mevsimsel, yüksek kazançlı, etkileşim alanı yaratan, düzensiz, sürekli gelişim, dinamik, olumsuz toplumsal algı, yorucu, zor, gezerek para kazandıran, sabırlı olmayı gerektiren, stresli, riskli, öngörülemez ve gelecek vadeden* alt kategoriler olduğu görülmektedir. Literatürde de sıklıkla ele alındığı üzere turist rehberliği mesleğinin kendine has özellikleri bulunmaktadır (Pond, 1993; Yetgin ve Benligiray, 2019; Benligiray ve Yetgin, 2021). Katılımcılar tarafından da sıklıkla dile getirilmiştir. K44, düşüncelerini şu sözleriyle aktarmaktadır: *"Ama sevdiğim kadar da endişe duyuyorum. Çünkü turist rehberliğinde bir düzen söz konusu değil. Her ne kadar ilk 10 yıl çok eğlenerek yapacağımdan emin olsam da bunun sonrasını da düşünmek durumundayım."* K14'ün sözleri ise birden fazla alt kategoriyle ilgili olması açısından önemlidir: *"Bence çok güzel bir meslek, yeni yerler görüp o yerler hakkında kimsenin bilmediği bilgileri öğrenmek ve bu bilgileri başkalarına aktarmak aynı zamanda bir sürü yeni insanla tanışmak ve bunun için maaş almak kulağa harika geliyor. Kötü tarafı mevsimsel bir iş ve stabil değil ve gençken kulağa harika gelse de hayat boyu yapılabilecek bir meslek olduğunu düşünmüyorum."*

Salgının Mesleki Motivasyona Etkileri

Katılımcılara, salgının mesleki motivasyonlarını etkileyip etkilemediği, etkilediyse bunun nasıl olduğu sorulmuştur. Salgının motivasyona etkileri, *olumlu etkiler* ve *olumsuz etkiler* boyutlarında gerçekleşmiştir. Salgının mesleki motivasyonu olumsuz etkilemesi ile ilgili alt boyutlar; *karamsarlığa kapılma, gerilim yaşama, içe kapanma, hayallerin küçülmesi ve belirsizlik rahatsızlığı yaşama gibi psikolojik yönlü etkiler ile mesleğe karşı isteksizlik yaşama, ikinci bir çalışma alanının gerekliliğini ve mesleğin kırılabilirliğini fark etme* gibi mesleki yönlü etkiler olarak ortaya çıkmıştır (Şekil 1).

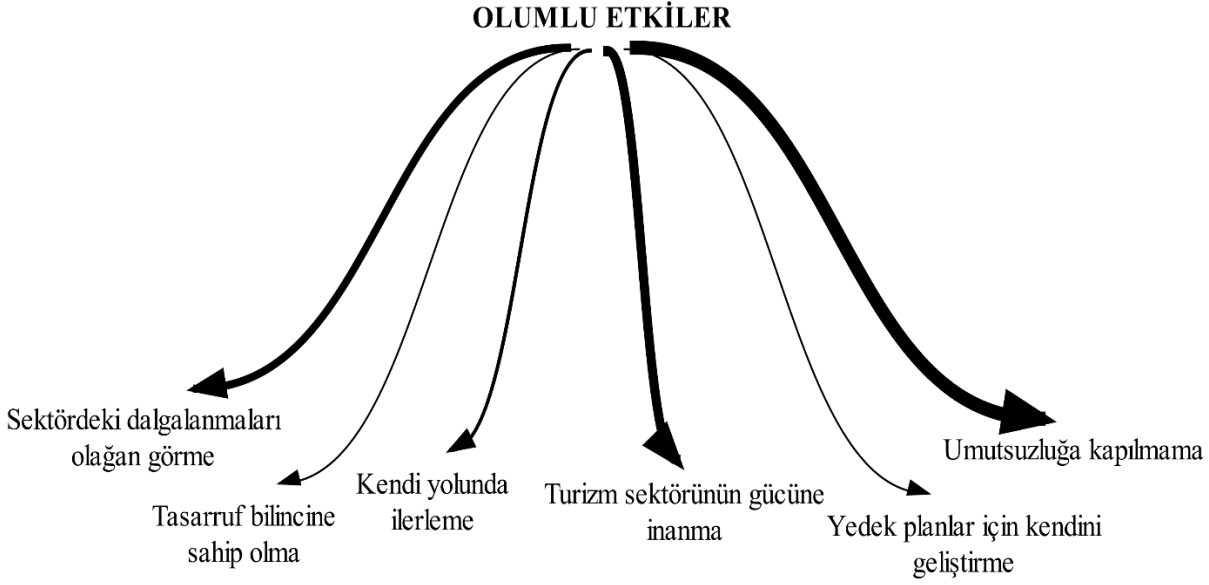
Şekil 1. Salgının mesleki motivasyonu olumsuz etkileme boyutuna ilişkin alt kategoriler (Çizgilerin kalınlığı kod sıklığını göstermektedir)

En dikkat çekici alt kategorilerden biri katılımcıların *mesleğin kırılma farkına varma* olarak belirginleşmiştir. Turizm doğası gereği; mevsimsel dalgalanmalar, ekonomik durgunluk dönemleri, ülkeler arası politik sorunlar, terör saldırıları, salgınlar, afetler veya küresel krizler, ülke içinde karşıt gruplar arasında yaşanan gerilimlerden oldukça etkilenen bir sektördür (Emir ve Toker, 2020). Salgın döneminde turizm sektörünün kısa bir süre içerisinde önemli derecede ivme kaybettiğini deneyimleyen katılımcılar, sektörün kırılma yapısına da yakından tanık oldular. Mesleğini sevdiğini belirten K6 “*sektörün bu kadar dengesiz ve değişken olması gözümü korkutuyor.*” diyerek içinde bulunduğu durumu özetlemiştir. K14 ise “*Turist rehberliğinin aslında ne kadar kırılma bir meslek olduğunu görmüş olduk. Sadece nadir gerçekleşen pandemi gibi olaylardan değil, ülkelerin politik sebeplerle ilişkilerinin bozulması, üçüncü parti ve kuruluşların eylemleri yüzünden bu sektördeki iş kollarının kırılma ortaya çıktı.*” ifadeleriyle yüzleşmek zorunda kaldığı durumu açıklamıştır. K29 için korkutucu olan bu deneyim sözlerine şöyle yansımıştır: “*COVID-19 her konuda motivasyonumu kötü etkiledi bunu belirtmem gerekir. Ancak mesleki açıdan çok büyük ve biraz da korkutucu bir durum. Yapmak veya yapmamak değil de sektör bunun altından nasıl kalkacak diye endişem var.*” K31 daha geniş bir pencereden gördüğü bu krizin mesleki motivasyonunu nasıl etkilediğini şu sözlerle aktarmıştır: “*Açıkçası olumsuz etkiledi. Turist rehberliği çok sık hareketin olduğu, mekândan mekâna geçilen bir meslek. Salgının gelecekte ne getireceği belli değil. En güvenli yerlerin insanların kendi evleri olması, bu süreçte bize bunu hatırlattı. Bu da turizmi etkiliyor. Salgının geleceğinin belirsizliği, dünyanın bulunduğu kaos ortamı, siyasi istikrarsızlık da turizmi etkiliyor. Çok kırılma bir endüstri. Aşular her ne kadar bulursa da hastalık sürekli mutasyon geçiriyor. Bu ortamda belirsizlik yaratıyor.*”

Bir diğer önemli alt kategori *ikinci bir çalışma alanının gerekliliğini fark etme* olarak ortaya çıkmıştır. Salgının etkisiyle mesleğin geleceğinden endişe eden katılımcılardan biri şu sözlerle umutsuzluğunu ve yeni meslek arayışını ifade etmiştir. “*Çok fazla olumsuz etkiledi. Başlarda mesleğe karşı bu kadar önyargılı değildim ancak salgından sonra maalesef hiç umudum kalmadı. Açıkçası bu mesleği yapmak istemiyorum. Çünkü mezun olduktan sonrası beni çok fazla düşündürüyor ve bu meslekte mutlu olacağımı düşünmüyorum. İkinci dönem İngilizce Öğretmenliği bölümüne geçmeyi deneyeceğim. [...] Şu an için ilk hedefim üniversite mezunu olmak. Sonra hosteslik veya pilotaj deneyeceğim.* (K26)” K38’in sözleri ise şu şekildedir “*Salgın yüzünden meslek hakkında kaygılarım arttı ve biraz bu mesleğin hayatımda odaklanacak tek şey olmaması gerektiğini düşündüm çünkü pandemi sadece bir örneği bunun çok farklı örnekleri olabilir ve turizm sektörünün kötü etkilendiği bu durumlarda işsiz kalmak, parasız kalmak beni korkutuyor.*” Yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde turist rehberliği mesleğine yönelik motivasyonunu kaybeden katılımcıların önemli bir kısmı mevcut becerilerini geliştirerek veya becerilerine yenilerini ekleyerek kendilerine yeni bir iş alanı yaratmaya çalışmaktadır.

Salgının mesleki motivasyon üzerindeki etkileri olumlu boyutta da ortaya çıkmıştır. Turizm sektörünün kırılma yapısının farkında olan katılımcılar, Türkiye’nin yakın tarihinde turizmde birçok farklı kaynaklı kriz yaşanmasına rağmen, sektörün kısa zamanda toparlandığını düşünmektedirler. Bu nedenle salgın kaynaklı

krizin etkisinin de zamanla azalacağını ve sektörün eski gücüne kavuşacağını belirtmişlerdir. Salgının mesleki motivasyonu olumlu etkilemesi ile ilgili alt boyutlar ise;

Şekil 2. Salgının mesleki motivasyonu olumlu etkileme boyutuna ilişkin alt kategoriler (Çizgilerin kalınlığı kod sıklığını göstermektedir)

Salgının, mesleki motivasyonu üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirten K2 şu sözleriyle turizmde yaşanan krizlerin geçici doğasına vurgu yaparak birden fazla alt kategoriye açıklamıştır: “Salgın beni korkutmadı. Neden bilmiyorum, çoğu zaman hayatım, geleceğim, kendi sorunlarım hakkında karamsar olurum ama bu konuda başından beri bir pozitiflik var içimde. Atlatabileceğimizi düşünüyorum. [...] 2022 yılının turizm için bir patlama olacağını düşünüyorum, umarım öyle olur. Ve yeni mezun olduğum zaman yapmak istediğim mesleğe direkt başlamak için şansım ne kadar artarsa o kadar mutlu olurum. Salgının motivasyonumu iyi etkilemesi gerçekten bana da şaşırtıcı geliyor ama öyle. K7 salgının motivasyonu etkilemediğini, mesleğine karşı ilk günkü gibi istek duyduğunu belirtmiş, kriz zamanları için farklı alanlarda da kendisini geliştirme gereğini görmüştür. Ayrıca mesleğini icra ederken tasarruf etmesi gerektiğinin farkına erken sayılabilecek bir yaşta varmıştır. “Çözüm olarak ikinci bir alana daha yönelmeyi düşünüyorum. Ayrıca mesleğimi icra ettiğimde her zaman bir kenarda birikmiş para tutacağım. (K7)” K12’nin sözleri de benzer noktalara değinmektedir.: “Her ne kadar Covid-19 pandemisinde en fazla zarar görmüş alanlardan biri olsa bu karanlık dönemi atlatacağımızı ve gelecekteki mesleğimizi icra ederek misafirlerimizle bir araya geleceğimizin günleri ipe çekiyorum.” K53’ün hem turizm sektörünün krizler karşısındaki tavrına hem de bireysel olarak tasarruf yapması gerektiğini şu sözleriyle aktarmıştır: “Asla motivasyonum düşmedi hatta daha çok motive olacağım çünkü turizm endüstrisinin en büyük yumruğu yese de en çabuk ayağa kalkacak olan endüstri olduğunu bizzat deneyimleyeceğim. Fakat şunu gözlemledim turist rehberi olduğumda eğer 10 kazanacaksam 2’sini her daim kenara ayıracağım malum ne olacağı belli olmuyor.” Katılımcıların mesleki motivasyonları ile ilgili çeşitli alıntı blokları aşağıda yer almaktadır:

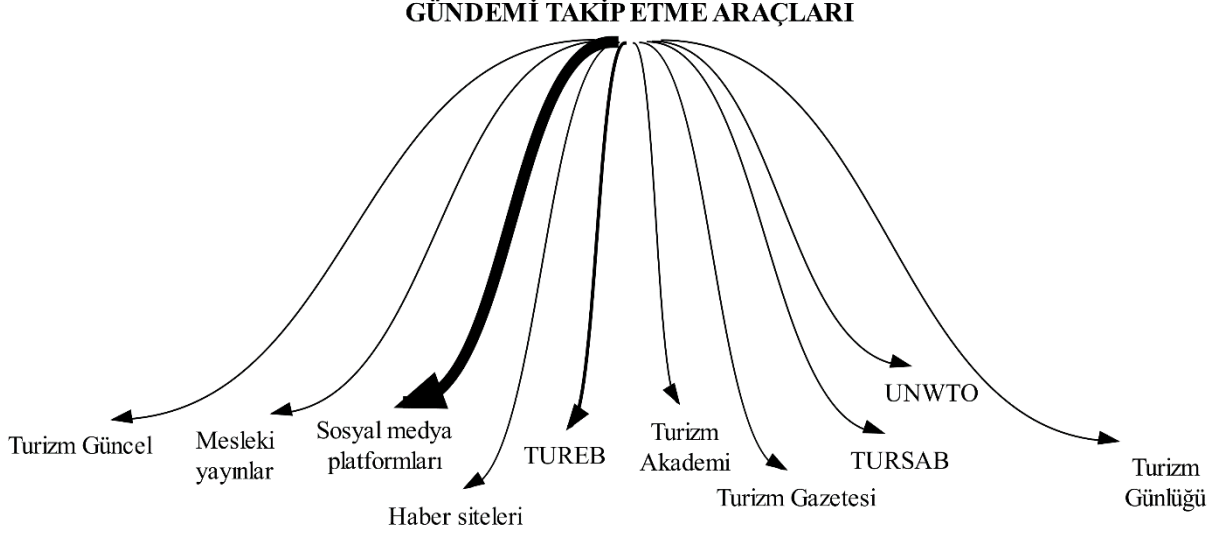
Motivasyonumu etkilediğini söyleyemem. Şimdiye kadar yaşanmış olan tüm savaş, hastalık, ekonomik buhran gibi olayların geçtiğini varsayarsak bunun da geçeceğine inanıyorum. (K13)

Olumsuz bir düşünceye pek kapılmadım çünkü evde kalma durumunu avantaja çevirdiğimi düşünüyorum tam tersine hastalık bittiğinde insanların 2023 yılı itibarıyla daha fazla seyahat edeceğine inanıyorum bu da bizim lehimize olacaktır. (K15)

İçinde bulunduğumuz küresel salgın neredeyse dünya üzerinde olan tüm meslek gruplarını duraksama ve gerileme dönemine sokup etkisi altına aldı. Birçok meslek grubunu etkilediği için motivasyonumda bir değişiklik olmadı. Tek dileğim bu sürecin en kısa sürede son bulması. (K32)

Turizmde Salgın Gündemini Takip Etme Durumu

Katılımcılara turizmdeki salgın gündemini takip edip etmedikleri, takip ediyorlarsa hangi araçları kullandıkları sorulmuştur. Yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların salgın gündemini çeşitli sosyal medya platformları; Turist Rehberleri Birliği (TUREB), Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TURSAB), Dünya Turizm Örgütü-World Tourism Organization- (UNWTO) gibi ulusal veya uluslararası turizm örgütleri; Turizm Güncel, Turizm Gazetesi, Turizm Günlüğü ve Turizm Akademi gibi çevrimiçi turizm haberi portalları; mesleki yayınlar ve haber siteleri aracılığıyla takip ettikleri görülmüştür.

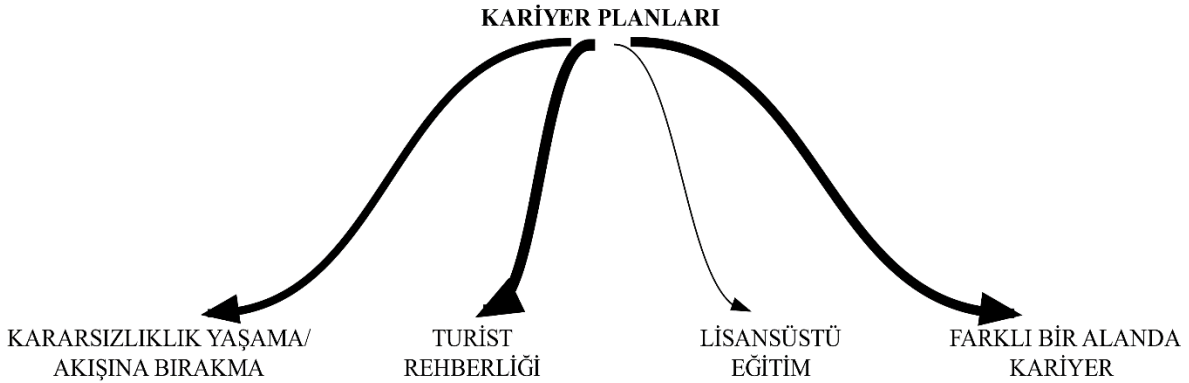

Şekil 3. Salgın gündemini takip araçları (Çizgilerin kalınlığı kod sıklığını göstermektedir)

Gündemi takip etmediğini bildiren katılımcıların verdiği yanıtlar incelendiğinde ise dikkat çekici bulgulara ulaşılmıştır. Mesleki motivasyonunun olumsuz yönde etkilendiğini ve psikolojik gerilim yaşadığını belirten K2, ruhsal durumunu korumak için gündemden kaçındığını belirtmiştir: *“Sadece turizm değil dünya hakkındaki genel gündemi gerçekten önemli bir şey olmadıkça takip etmiyorum. Olumsuz olarak karşılaştığım şeylerin beni gerçekten ruhsal olarak etkilediğini fark ettiğimden, korkularım azalana kadar bu şekilde devam edeceğim.”*

Salgının Kariyer Planlarına Etkisi

Katılımcılara COVID-19 salgınının kariyer planlarına etkisinin olup olmadığı, olduysa ne şekilde olduğu sorulmuştur. Kariyer planları temasına bağlı olarak gelişen kategoriler *kariyeri ile ilgili kararsızlık yaşama/akışına bırakma, lisansüstü eğitime devam etme, farklı bir alanda kariyer yapma ve turist rehberliği* olarak ortaya çıkmıştır.

Şekil 4. Kariyer Planlarının Yönü (Çizgilerin kalınlığı kod sıklığını göstermektedir)

Kararsızlık yaşayan/akışına bırakan katılımcılar, kariyer planlarını yapma konusunda farklı gerekçelere dayanarak henüz bir karara varmamış, kendini zamana bırakmış, günün koşullarına ve sahip oldukları/olacakları yetkinliklere göre yolunu çizmeye karar vermiş öğrencileri ifade etmektedir. Salgının yarattığı belirsizlik ortamı, plan yapmayı sevmeme, kararsız bir yapıya sahip olma, mesleğe dair yaşanan kaygılar, farklı seçeneklerin varlığı, meslekten soğuma gibi bireysel bağlamdaki gerekçeler, katılımcıların

kararsızlık yaşamalarına neden olan gerekçeler arasında sayılabilir. *Kararsızlık yaşayan/akışına bırakan katılımcıların sözlerine aşağıdaki alıntı bloklarında yer verilmiştir.*

Açıkçası rehberlik konusundaki planlarım henüz çok belirsiz olduğu için buna yönelik bir planım yok ve bunu akışına bırakacağım. (K19)

Son zamanlarda psikoloji ve sanat tarihi arasında kararsızım. Rehberliği hiç denemeden bir şey söylemek istemiyorum ancak kaliteli insanlarla kaliteli turlar gerçekleştirebilirim rehberliği ana meslek olarak tercih ederim. Antik kentlere yapılan ziyaretlerde kibleyi nasıl buluyordu bu insanlar gibi sorulara maruz kalacaksam yapmak istemeyebilirim sanırım. (K25)

İkinci dönem İngilizce Öğretmenliği bölümüne geçmeyi deneyeceğim. Geçen yıl Türk Hava Yolları'na başvurmuştum ve tüm dil sınavlarımı, mülakat sınavımı geçip sağlık kontrolü için e-posta bekliyordum ki COVID-19 nedeniyle işe alımlar durdu. Şu an için ilk hedefim üniversite mezunu olmak. Sonra hosteslik veya pilotaj deneyeceğim. (K26)

Meslek olarak hedefim yok fakat öğrenmeye çalıştığım Rusça dili ve kendimi geliştirmeye çalıştığım İngilizce dilleri üzerinden gelir sağlayacak işler yapmak istiyorum. (K40)

Ne meslekle uğraşacağımı ciddi bilmiyorum hayat önüme ne çıkarırsa artık. (K60)

Aslında turist rehberi yerine gemi kaptanı olmayı istiyordum fakat sayısalım yeterli olmadığı için bölüme giremiyorum. Bir sene sayısal çalışıp tekrar sınava girmeyi düşünmüştüm ama bölümü kazanamama ihtimalim de olduğundan bir-iki senem boşa gitmesin diye vazgeçtim. Ama bu mesleğe de pek sıcak bakmıyorum bu yüzden hâlâ kararsızım. (K64)

Henüz kafamda net bir şey yok, fakat birkaç fikrim var. İlgi ve yeteneklerimin doğrultusunda kendimi geliştirsem pek çok seçenek var gibi görünüyor aslında. İleride pastacılık kursuna yazılabilirim çünkü bununla uğraşmak hoşuma gidiyor. El becerim de var yeteneğimi geliştirsem tablolar yapıp satabilirim. Normal konuşma sesim bir çizgi film karakterinin sesine benziyor, sesimi kullanmayı öğrenirsem animasyon dublağı yapabilirim. Şu sıralar bir arkadaşımın el yapımı kokulu dekoratif mumlar yapıp satmaya başladık. Kim bilir belki büyük kitlelere ulaşım işimizi daha çok büyütürüz. (K67)

Kariyer planını lisansüstü öğrenim görmek üzere yapan katılımcılar, para kazanacakları mesleklerine başlamadan önce eğitimlerine devam etmek isteyen öğrencileri ifade etmektedir. Bu grup, öğrenimlerine yurtdışında devam etmek isteyenler, yurtiçinde devam etmek isteyenler, öğrenim sonrasında turist rehberi olmak isteyenler veya farklı bir meslek yapmak isteyenleri içermektedir.

Eğer başarabilirsem yüksek lisansta farklı bir bölüm için çabalayıp kendimi farklı bir mesleğe doğru yönlendirmeyi planlıyorum. (K25)

İlk önce kokartımı alacağım aynı zamanda yüksek lisans yapacağım. (K41)

Öncelikle yüksek lisans yapmayı düşünüyorum yurtdışı içinde bursları araştırıyorum. (K71)

Fakat iş bulamamaktan endişeliyim bu yüzden yüksek lisans yapmak istiyorum. Mümkünse yurt dışımda. (K48)

Yanıtlar değerlendirildiğinde en çarpıcı temalardan biri *farklı bir alanda kariyer planı* yapmak isteyen katılımcılar olmuştur. Daha önce yapılan çalışmalarda belirtildiği üzere (Yetgin, Yılmaz ve Çiftci, 2018), katılımcılar yaşanan krizlere rağmen turist rehberliği mesleğini icra etmek istemelerinin aksine ya farklı alanlarda kariyer yapmak üzere kendilerini geliştirdiklerini ya da turist rehberliği yaparken başka ikinci bir işte de çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. Aşağıdaki kelime bulutunda katılımcıların kariyer hedeflerinde yer alan mesleklere yer verilmiştir.

Şekil 5. Kariyer planlarında yer alan meslekler/iş alanlarına ilişkin kelime bulutu

Şekil 5. incelendiğinde katılımcılar, akademisyenlik, seyahat acentası işletmecisi, havacılık sektörü ve tercümanlık gibi alanlarda kariyer yapmak istemektedirler. K14, salgının kariyer planları üzerindeki etkisini şu çarpıcı cümleleriyle açıklamıştır: “Kendimi bu dönemde rehberlik yapan insanların yerine koyduğum zaman dahi strese giriyorum. Çok büyük risk altındalar bence ve ben olsam bu dönemde çalışmaya çok korkardım. Eğer gelecekte rehber olursam ve başka bir salgına denk gelirim düşünce beni korkuttu ve ne kadar zor bir meslek olduğunu tekrar fark etmeme sebep oldu. Ayrıca akademisyenliğin bana rehberlikten çok daha uygun bir meslek olduğunu düşünüyorum. Akademisyen olmak beni rehber olmaktan daha çok mutlu eder, gerçekten severek yapacağım ve kendimi ait hissedeceğim bir meslek olacağını düşünüyorum.”

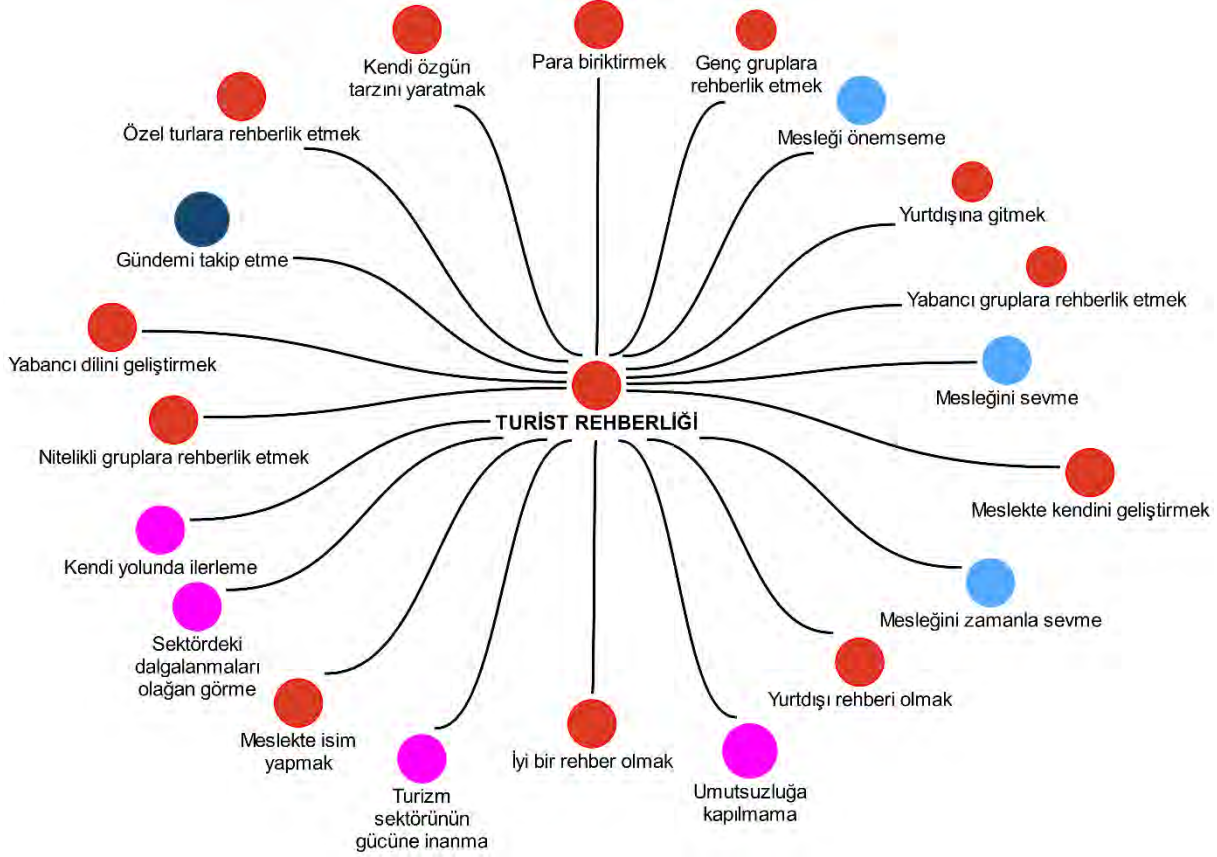
Turist rehberliği mesleğini, “garantili” kabul ettikleri işlerine ek olarak yapmak isteyen katılımcılar, kendilerini farklı alanlarda geliştirmek ve yetkinlik kazanmak üzere çaba sarf etmektedir. Salgının yarattığı şok ve beraberinde getirdiği değişim süreci katılımcıları bir B planı olmaları konusunda zorlamaktadır. K31, kariyerinde turist rehberliğini neden ikinci plana aldığını şu gerekçelere dayandırmaktadır: “Güzel bir meslek, ancak pandemi süreci ve dünyadaki teknolojik gelişmeler çoğu mesleğin geleceğini etkiliyor. Gelecek doğrultusunda insan ister istemez farklı alanlarda kendini geliştirmeye yöneliyor. Dünyanın geleceği ve değişim, dikkatimi farklı alanlara yönlendirmeye itiyor.” Salgından sonra ikinci bir çalışma alanının gerekliliğini fark eden K68 düşüncelerini şöyle aktarmıştır: “COVID-19 salgınından sonra birçok rehber işsiz kaldı ve bu durum düzeline kadar mesleğe yeni atılacaklar da büyük ihtimalle işsiz kalacak. Bu yüzden başka işler bakıyorum durum düzelmemesi halinde bir çıkış yolumun olması için.” K43 ise turist rehberliği mesleğini ek iş olarak yapmak istediğini belirterek düşüncelerini şu şekilde paylaşmıştır. “Geçen sene turizm rehberliği bölümünü seçmemdeki en büyük sebep öğretmen olmak istemediğim içindi. Fakat son 1 yıl içerisinde düşüncelerim bu mesleği ek iş olarak yapabileceğim yönünde değişti. Çünkü sürekliliği olan bir iş gibi görmüyorum. Üniversiteye başladığımda öğretim görevlisi olup turizm rehberliğini ek meslek olarak yapmak istediğimi fark ettim.”

Katılımcılar, bir süre turist rehberliği yaptıktan, gerekli donanımına sahip olduktan veya yeterli yatırım sermayesini biriktirdikten sonra rehberliğin yanı sıra seyahat acentası işletmeciliği yapmayı planlamaktadır. K24 kariyer planını şu cümlelerle aktarmıştır: “Hedefim bir seyahat acentesi sahibi olmak. Turizmin ticaret alanına girmeyi çok istiyorum. Turizm rehberliği bölümünü seçme sebebim ise bilgi anlamında donanım kazanmak istemem.” K30 ise turist rehberliği mesleğine önem atfetmekle beraber hayatının geri kalanında yapmak istediği iş, rehberlik değildir. “Oldukça değerli bir meslek olduğunu düşünüyorum. Fakat ülkemizin koşulları ve durumu bu mesleği yapmayı zorlaştırdığını düşünüyorum. Mezun olduğumda acentacılık, şirket ortamı gibi işlerde olmayı daha çok istiyorum denilebilir.” K51’in sözleri salgının, turizm alanındaki işlerin kırılğan doğasını görünür hâle getirmesini vurgulamıştır: “İçinde bulunduğumuz durumda tüm meslekler bir benzer problemler yaşıyor, fakat turist rehberliği gibi meslekler için daha zor olduğunu düşünüyorum. [...] Bunları göz önüne alınca, bir acentada masa başı bir iş yapayım, arada da turist rehberliği yapmak benim için en iyi senaryo olacaktır.”

Yanıtlar değerlendirildiğinde, katılımcıların kariyer planlarına yön veren sektörlerden bir diğerinin havacılık sektörü olduğu görülmektedir. Salgının turizm sektörü üzerinde yarattığı ağır etki, gelecek belirsizliği, ekonomik kaygı gibi nedenlerin K22’nin cümlelerine şöyle yansımıştır: “Turizm işinin garantili bir iş olması

açısından çok güven vermediğini, bir doktorluk öğretmenlik gibi sağlam bir iş imkânı tanımadığını biliyordum kendi açımdan. Ama bu kadar azalacağını hiç düşünmemiştim. Bu sebepten ötürü asıl meslek olarak hosteslik düşündüm her zaman için.”

Kariyer planlarını turist rehberliği üzerine yapan katılımcıların yanıtları değerlendirildiğinde dikkate değer bulgulara ulaşılmıştır. Kategoriler arası ilişkileri gösteren kod birlikte oluşum modeli (Şekil 6), kariyer planını turist rehberliği ile ilgili yapan katılımcıların, rehberlik mesleğini nasıl yapmayı planladıklarının yanı sıra diğer bazı özelliklerine de ışık tutmaktadır. Şekildeki farklı renkler, farklı kategorilere işaret etmektedir.

Şekil 6. Kariyer Planı Olarak Turist Rehberliğini Gösterir Kod Birlikte Oluşum Modeli

Kırmızı ile gösterilen kategori, salgının kariyer planları üzerinde başka veya ikinci bir mesleğe yönelme etkisi yaratmayan katılımcıların, turist rehberliği mesleğini nasıl yapmayı planladıklarını göstermektedir. Buna göre iyi bir turist rehberi olmak için yabancı dillerini geliştirecek, meslekte kendi özgün tarzlarını yaratarak gelecekte aranılan/tanınan bir turist rehberi olacak, belirli alanlarda uzmanlaşarak yabancı-genç-nitelikli gruplara rehberlik edecek ve görev alanını ulusal sınırların dışına taşıyacaktır. Kariyer planlarını bu şekilde kurgulayan katılımcıların çeşitli özelliklerine bakıldığında salgının mesleki motivasyonu üzerinde yıkıcı değil, yapıcı etkiler yarattığını söylemek mümkündür. Pembe renkle gösterilen kategori¹ incelendiğinde katılımcıların; salgın sürecinde umutsuzluğa sürüklenmeyen, turizm sektöründeki dalgalanmaların sektörün doğasına uygun olduğunu düşünen, ne olursa olsun turizm sektörünün gücüne inanan ve yaptığı planları değiştirmeden yolunda ilerleyen bireyler olduğu görülecektir. Açık mavi ile gösterilen kategori, kariyer planlarını rehberlik üzerine kurgulayan katılımcıların mesleğini sevdiklerini ve önemsediklerini gösteren alt kategoriye işaret ederken; koyu mavi ile gösterilen kategori ise salgın gündemindeki gelişmeleri farklı araçlarla takip ettiklerini vurgulamaktadır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

COVID-19 salgınının oluşturduğu kriz ortamında Turist Rehberliği bölümü öğrencilerinin kariyer planlarının değişip değişmediğini belirlemek amacıyla yapılan çalışma, 75 öğrencinin katılımıyla nitel araştırma teknikleri çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların turist rehberliği mesleği ile ilgili düşüncelerinin genellikle

¹ Salgının mesleki motivasyona etkisi başlığında incelenen kategoridir.

olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada yer alan duyuşsal ifadeler olarak adlandırılan kategoriler, *mesleğini sevmeye, mesleğini önemsemeye, mesleğe saygı duymaya, mesleğini zaman içinde sevmeye, mesleğin heyecan yaratması ve sorumluluğun farkında olma* şeklinde sıralanabilecek altı alt kategoriye ayrılmıştır. Mesleğin doğasına ilişkin düşünceler kategorisinde de *gençlere uygun olması, gezme görme olanağı, mevsimsel, yüksek kazançlı, etkileşim alanı, düzensiz, sürekli gelişim, dinamik, olumsuz toplumsal algı, yorucu, zor, gezerek para kazandırması, sabırlı olmayı gerektirmesi, stresli meslek olması, riskli, öngörülemez ve gelecek vadeden* ifadeler yer almaktadır. Çalışmanın elde edilen sonucundan anlaşılacağı üzere, katılımcılar genellikle turist rehberliği ile ilgili olumlu düşünceler geliştirmiş olsalar da mesleğin olumsuz yönlerini de göz ardı etmedikleri anlaşılmaktadır. Mesleğin zor, yorucu, düzensiz, öngörülemez ve mevsimsel özellikte olduğunu düşündükleri için katılımcıların kariyer planlarında değişikliklere gitmesi muhtemeldir. Mancini'ye (2001) göre turist rehberliği mesleği, eğlendirici, insanların sosyal yönlerini ortaya çıkaran, seyahat özgürlüğü olan, keyiflidir. Ancak iş güvencesi olmayan, dışsal faktörlere özellikle de makroekonomik ve siyasi koşullara bağlı olan hassas yapıdaki bir meslek olarak da kabul edilmektedir (Ahipaşaoğlu, 2006). Aynı zamanda turist rehberliğinin yoğun bilgi birikimi gerektirmesi de fiziksel ve zihinsel bakımdan yorucu olmasına yol açmaktadır (Öter, 2010).

COVID-19 salgınının katılımcıların mesleki motivasyonlarını hem olumlu hem de olumsuz etkilediğinin tespit edilmesi çalışmanın bir başka sonucudur. Katılımcılar, olumlu etkiler çerçevesinde öncelikle sektördeki dalgalanmaları olağan gördüklerini ve sektörünün gücüne inandıklarını belirtmekle birlikte, tasarruf bilincine ulaştıklarını, kendi yolunda ilerlemek için motive olduklarını, farklı planları çerçevesinde kendini geliştirmeye devam ettiklerini ve umutsuzluğa kapılmadıklarını ifade etmişlerdir. Elde edilen bu bulgular Kaya, Yetgin ve Çiftci (2020) tarafından yapılan çalışma sonuçlarını destekler niteliktedir. Yazarlar, krizin turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumları arasında düşük düzeyde negatif ilişki olduğunu bulgulamış ve öğrencilerin krizlerden ders aldıklarını ve dahası krizi fırsata çevirdiklerini belirtmiştir. Salgın süresince kendini olumlu yönde motive eden öğrencilerin salgın sonrasında da kendini geliştirmeye devam edebileceğini ve böylelikle kendine ve mesleğine fayda sağlayabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Yetgin, Yılmaz ve Çiftci (2018) Türkiye'de yaşanan krizin turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin kariyer planlamasına etkisi olup olmadığını inceledikleri çalışmalarında, öğrencilerin kişisel gelişimlerini tamamlayarak nitelikli bir turist rehberi olmalarının, kariyer planlarında öncelikli hedefleri olduğu tespit etmişlerdir. Akyol (2020) tarafından turizm eğitimi alan üniversite öğrencilerinin COVID-19 salgınına yönelik görüşlerinin araştırıldığı çalışmada katılımcıların olumlu görüşleri arasında turizm işletmelerinin kendini yenileme fırsatı bulacağı, bireysel hareketlenmenin kitlesel turizmin önüne geçeceği ve birçok kamu ve özel kesim kuruluşlarının sağlık konusundaki denetimleri artıracığı yer almaktadır. Tolga, Korkmaz ve Atay'ın (2015) yapmış oldukları çalışmada turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin bu meslekle ilgili kariyer yapma isteklerinin diğer bölüm öğrencilerine göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Salgının olumsuz etkileri çerçevesinde de katılımcılar, isteksiz ve karamsar olduklarını, psikolojik olarak yıprandıklarını, bu süreç içerisinde içe kapandıklarını, hayallerinin küçüldüğünü, belirsizlik ortamının rahatsızlık verdiğini, mesleğin kırılgan yapısını tespit ettiklerini ve ikinci bir çalışma alanının gerekli olacağını ifade etmektedir. Elde edilen bu sonuç, Benaraba ve arkadaşlarının (2022) yaptıkları çalışma sonuçlarını desteklemektedir. Yazarlar, öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada salgının katılımcıların kariyerlerinde belirsizlikler oluşturabileceğini ifade etmektedir. Bununla birlikte çalışma sonuçları Üngören ve Kaçmaz (2022), Kafes ve arkadaşları (2022) tarafından yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Üngören ve arkadaşları (2022) turizm sektöründe algılanan enfeksiyon riskinin ve COVID-19 salgınının yarattığı korku duygusunun öğrencilerin kariyer kaygısını etkilediğini ifade etmektedir. Kafes ve arkadaşları (2022) ise, COVID-19 tanısı alma durumunun kariyer kaygısına olan etkisinin tanı almama durumuna göre daha fazla olacağını ifade etmektedir. Yüksek ve Kalyoncu'nun (2021) COVID-19 küresel salgınının turizm sektörü üzerindeki etkilerini araştırdıkları çalışmanın en çarpıcı sonucu katılımcıların belirsizlik ve öngörüsüzlük sebebiyle ileriye yönelik planlama yapamadıklarını belirtmeleri olmuştur.

Salgın sürecinin hala devam etmesi ve turizm sektörünün istenilen seviyeye gelememesi ve sektörün toparlanması ve kalkınmasının ne zaman olacağına dair belirsizliğin süre gelmesi, katılımcılar üzerinde stres, kaygı, karamsarlık, isteksizlik gibi psikolojik rahatsızlıklara sebebiyet vermesi olağan bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar, yaşadıkları süre boyunca veya yaptıkları mesleklerde genellikle belirsizlik olmasını istememektedir. Belirsizlik demek, işlerin nasıl gideceğini ve daha sonrasında nasıl sonuçlanacağını bilmemesi ve böylelikle hep tedirginlik duygusu altında mesleğe devam edilmesi anlamına gelmektedir.

Buradaki çarpıcı sonuçlardan birisi de ikinci bir çalışma alanının gerekli olacağı düşüncesidir. Burada turist rehberliğinin güncel sorunlarından biri açığa çıkmaktadır. Akademisyenlik, seyahat acentasında çalışma, kendi işine sahip olma gibi sabit bir işin yanında insanlar, turist rehberliğini genellikle ikinci iş olarak icra etmektedir. Bu noktada, ikinci iş olarak görülen bir mesleğin etkin bir şekilde yapılması ise zorlaşmaktadır.

Katılımcıların salgın gündemini çeşitli sosyal medya platformları; TÜREB, TÜRSAB, UNWTO gibi ulusal veya uluslararası turizm örgütleri; Turizm Güncel, Turizm Gazetesi, Turizm Günlüğü ve Turizm Akademi gibi çevrimiçi turizm haberi portalları; mesleki yayınlar ve haber siteleri aracılığıyla takip ettikleri görülmüştür. Bununla birlikte bazı katılımcılar gündemi takip etmediklerini belirtmekte ve bunun sebebinin ise var olan gündemin kendilerini olumsuz etkilemesi olduğunu ifade etmektedir. Vaka sayılarının artması, virüsün mutasyon geçirerek bulaşıcılığını arttırması, aşının koruyuculuğunun tartışıldığı haberlerin ortaya çıkması ve bu gibi etmenlerin sonucu olarak turizmde normalleşmenin biraz daha zaman alacağını bilmesi veya öngörülmesinin katılımcıları olumsuz etkileyebileceğini söylemek mümkündür.

COVID-19 salgınının öğrencilerin kariyer planlarına etkilerini ortaya koymak ana amacıyla yapılan çalışmada, katılımcıların kariyerleri konusunda kararsızlık yaşadıkları ve süreci akışına bıraktıkları, ilgili bölümde veya farklı alanda lisansüstü eğitimlerine devam etmek istedikleri, farklı alanlarda kariyer düşüncelerinin oluşması ve turist rehberliği alanında faaliyetlerine devam etmek istemeleri gibi farklı kariyer planları olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak COVID-19 salgınının katılımcıların kariyer planlarını etkilediğini söylemek mümkündür. Elde edilen bu sonuç, Autin ve arkadaşları (2020) ile Akkermans ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Katılımcılar, bir süre turist rehberliği yaptıktan, gerekli donanımına sahip olduktan veya yeterli yatırım sermayesini biriktirdikten sonra rehberliğin yanı sıra seyahat acentası işletmeciliği yapmayı planlamaktadır. Bununla birlikte katılımcılar; akademisyenlik, havacılık sektörü ve tercümanlık gibi alanlarda kariyer yapmak istemektedirler. Katılımcıların kariyer planlarında yer alan diğer meslekler ise, aşçılık, öğretmenlik, sosyal medya yöneticiliği, yazarlık, fotoğrafçılık, tur teknesi kaptanlığı, polislik, esnafılık, barmenlik gibi mesleklerdir. Elde edilen bu sonuç, Benaraba ve arkadaşlarının (2022) yaptıkları çalışma sonuçları ile uyumludur. Yazarlar, salgın döneminde öğrencilerin daha fazla eğitim almak, bir iş sahibi olmak ve devlet hizmetlerinde görev yapmak gibi isteklerinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kariyer planını turist rehberliği ile ilgili yapan katılımcıların, mesleği yapabilmeleri için ne gibi özelliklere sahip olmaları gerektiği konusunda bilgi sahibi oldukları tespit edilmesi çalışmanın bir başka önemli sonucudur. Elde edilen sonuca göre, öğrenciler turist rehberliği mesleğini yapabilmeleri için yabancı dillerini geliştirecek, belirli alanlarda uzmanlaşarak mesleğini daha etkin ve verimli bir şekilde yapacak, kendine özgü tarzını mesleğine yansıtarak aranan bir rehber olacak ve kendini birçok yönden geliştirerek mesleğini ulusal alanların dışına taşıyacaktır.

Öneriler

COVID-19 pandemi krizinin olası etkilerini azaltmak için dünya genelinde alınan birtakım önlemlerle, pandemi krizinin yayılımı ve neden olduğu olumsuz etkiler kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır. Ancak bu durumun olumsuz etkilerinin ancak planlı bir kriz yönetimiyle aşılması mümkündür. Salgın nedeniyle oluşan kaygı ve teknolojiye dayalı yaşamın bir kombinasyonunun insanlara doğa ile yeniden bağlantı kurmanın önemini hatırlatacağı ve bunun sonucunda doğala ve doğal yaşama yönelme noktasında talebin artacağı öngörülmektedir. Bu nedenle Covid-19 salgın sonrasında insanların kalabalık ortamlardan uzaklaşarak daha çok doğayla baş başa kalacakları yerleri seçecekleri ve konaklama açısından daha butik otel işletmelerini tercih edecekleri düşünülmektedir (Başer vd., 2021). Bu bağlamda turist rehberliği öğrencilerinin yaban hayatı gözlemleme, kuş gözlemciliği, agro, botanik ve yayla turizmi gibi doğaya dayalı özel ilgi turizm çeşitleri konusunda uzmanlaşma eğitimleri almaları önerilebilir.

COVID-19 salgını daha önce de belirtildiği üzere turizm sektörü üzerinde uzun süreli olumsuz bir etki yaratmıştır. Ekonomik açıdan etkilenen turizm sektöründe turizm faaliyetlerinin yavaşladığı ve dönem dönem durma noktasına geldiği bilinmektedir. Salgın, ekonomik buhrana sebebiyet vermesinin yanı sıra istihdamı da önemli ölçüde düşürmüştür. Bununla birlikte, krizler mesleğe yeni adım atmak üzere olan bireylerin de kariyer planlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Turist Rehberliği Bölümü öğrencileri kariyer planlarını olumlu yönde geliştirebilmek için yaşanabilecek krizlerin etkilerini, bu durumlarla nasıl başa

çıkılabileceğini, alternatif çözüm yollarını, diğer bir ifadeyle kriz yönetimini kapsayan farklı derslerle öğrenciler iş hayatının ani gelişen olaylarına da hazırlıklı olabilir. Kriz durumlarında öğrenciler, mesleklerine yönelik gelişimlerini tamamladıklarında olumsuzluklardan daha az etkileneceklerdir. Bu bağlamda öğrencilerin nitelikli ve kalifiyeli bir turist rehberi olmak için gerekli eğitimleri tamamlamaları, bu konuda eğitim kurumları ve sektörden destek istemeleri önerilmektedir.

Araştırma kapsamının Anadolu Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümü öğrencileri olması ve araştırma sorularının diğer üniversitelerde öğrenim gören Turizm Rehberliği Bölümü öğrencilerine uygulanamamış olması bu çalışmanın sınırlılığıdır. Bu bağlamda diğer üniversitelerde Turizm Rehberliği öğrenimi gören hem lisans hem de ön lisans öğrencilerine yönelik yapılacak araştırmalarla daha kapsamlı sonuçlara ulaşılabilir ve yapılacak karşılaştırmalı çalışmalarla daha geniş bakış açısı ile farklı sonuçlar elde edilebilir. Araştırma ayrıca, turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin yanı sıra turizmin diğer alanlarında öğrenim gören öğrencilere de uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- Ahipaşaoglu, H. Suavi. (2006). *Turizmde Rehberlik*. II. Basım. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akdemir, B. (2010). Kriz sürecinde işten çıkarılan ve çalışan işgörenlerin stres faktörlerinin karşılaştırılmasına ilişkin bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39 (1), 125-140.
- Akkermans, J., Richardson, J. & Kraimer, K. (2020). The Covid-19 crisis as a career shock: Implications for careers and vocational behavior. *Journal of Vocational Behavior*, 119, 1-5.
- Akyol, C. (2020). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Covid-19 Salgınına Yönelik Görüşleri, *Journal of Gastronomy, Hospitality, and Travel*, 3(1), 112-121
- Androusopoulos, J. (2006). Introduction: sociolinguistics and computer-mediated communication, *Journal of Sociolinguistics*, 10(4), 419-438.
- Autin, L.K., Blustein, L.D., Ali, R.S. & Garriott, O.P. (2020). Career development impacts of Covid-19: Practice and policy recommendations. *Journal of Career Development*, 47(5), 487-494.
- Aydın, A. İzmir'deki beş yıldızlı otel işletmelerinde kariyer yönetimi uygulamaları ve ekonomik krizin otel çalışanlarının kariyer planlarına etkisi, *Yüksek Lisans Tezi*, İzmir 2010.
- Baglione, L.S. (2006). Role-playing a public relations crisis: Preparing business students for career challenges. *Journal of Promotion Management*, 12(3/4), 47-61.
- Benaraba, C. M. D., Bulaon, N. J. B., Escosio, S. M. D., Narvaez, A. H. G., Suinan, A. N. A., & Roma, M. N. (2022). A comparative analysis on the career perceptions of tourism management students before and during the COVID-19 pandemic. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 30, 100361
- Benligiray, S., & Yetgin, D. (2021). The effects of economic anxiety on affective occupational commitment: The mediating role of emotional exhaustion. *Business & Management Studies: An International Journal*, 9(3), 869-889.
- Başer, G., Ersoy, A., & Ehtiyar, R. (2021). *Çoklu bakış açısıyla Covid-19 pandemi krizi ve turizm*. Detay Yayıncılık. Ankara
- Bland, M. (1995). Training managers to handle a crisis. *Industrial and Commercial Training*, 27(2), 28-31.
- Coombs, T.W. (2007). Crisis management and communications. *Institute for public relations*, 4(5), 1-14.
- Çakmak, T. F. (2018). Turist Rehberliğinin Açmazları, (Editör) Eser, S. Şahin, S. Çakıcı, C.: Turist Rehberliği içinde (ss. 287-306) Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çakmak, T. F. (2019). Turizm Endüstrisinde Bütüncül Yaklaşımla Kriz Yönetimi ve Örnek Olaylar. Ankara: Detay Yayıncılık
- Davies, H. & Walters, M. (1998). Do all crises have to become disasters? Risk and risk mitigation. *Property Management*, 16(1), 5-9.

- Desbiolles H.F. (2020). Socialising tourism for social and ecological justice after Covid-19. *Tourism Geographies*, 22(3), 610-623.
- Emir, O. ve Toker, A. (2020). Turizmin Toplumsal Etkileri II, Emir, O. (Ed.), *Turizm Sosyolojisi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 79-95.
- Erol, I.S. (2020). Covid-19'un turizm sektöründeki istihdama etkisi: İtalya, İspanya ve Türkiye örnekleri. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 8(2), 38-49.
- Fritz, L. R. & Vandermause, R. (2017). Data collection via in-depth email interviewing: lessons from the field. *Qualitative Health Research*, 1-10.
- Göktepe, A. E. (2020). Kriz döneminde iş sürdürülebilirliğine yönelik yönetim uygulamaları; Covid-19 pandemi araştırması. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6 (26), 630-638.
- Grech, V., Grech, P. & Fabri, S. (2020). A risk balancing act – tourism competition using health leverage in the Covid-19 era. *International Journal of Risk & Safety in Medicine*, 31, 121-130.
- Heath, R. (1998). Looking for answers: Suggestions for improving how we evaluate crisis management. *Safety Science*, 30, 151-163.
- Hoque, A., Shikka, A.F., Hasanat, W.M., Arif, I. & Hamid, A.B.A. (2020). The effect of coronavirus (Covid-19) in the tourism industry in China. *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*. 3(1), 52-58.
- Kafes, A. Y., Çiller, A., Altın, B., Avcı, A. N., Enes, U. Y. A. R., & Şakiroğlu, M. (2022). Üniversite öğrencilerinin pandemi dönemine ilişkin kaygılarının demografik değişkenler ve Covid-19 tanısı alma açısından karşılaştırılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(81), 135-151.
- Karim, W., Haque, A., Anis, Z. & Ulfy, A.M. (2020). The movement control order (MCO) for covid-19 crisis and its impact on tourism and hospitality sector. *International Tourism and Hospitality Journal*, 3(2), 1-7.
- Kash, J.B. & Darling, R.J. (1998). Crisis management: Prevention, diagnosis and intervention. *Leadership & Organizational Development Journal*. 19(4), 179-186.
- Kaya, A., Yetgin Akgün, D. & Çiftci, G. (2020). Krizlerin turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumları ile ilişkisi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4 (3), 2907-2923.
- Kim, G.Y., Kim, S. & Yoo, L.J. (2012). Travel agency employees' career commitment and turnover intention during the recent global economic crisis. *The Service Industries Journal*, 32(8), 1247-1264.
- Kovoor-Misra, S. Clair, A.J. & Bettenhausen, L.K. (2001). Clarifying the attributes of organizational crises. *Technological Forecasting and Social Change*, 67, 77-91.
- Kuckartz, U. (2014). *Qualitative text analysis: A guide to methods, practice and using software*. Sage.
- Linabary, R. J. & Hamel, A. S. (2017). Feminist online interviewing: ongoing issues of power, resistance and reflexivity in practice. *Feminist Review*, 115, 97-113.
- Mancini, M. (2001). *Conducting tours*. (3. baskı), New York: Delmar Publishers.
- Menegaki, N.A. (2020). Hedging feasibility perspectives against the Covid-19 in the international tourism sector. *Preprints*, 1-18. doi:10.20944/preprints202004.0536.v1.
- Mitroff, I.I., Shrivastava, P. & Udwadia, E.F. (1987). Effective crisis management. *The Academy of Management Executive*, 1(3), 283-292.
- Okumuş, F. & Karamustafa, K. (2005). Impact of an economic crisis evidence from Turkey. *Annals of Tourism Research*, 32(4), 942-961.
- Okumuş, F., Altınay, M. & Araslı, H. (2005). The impact of Turkey's economic crisis of February 2001 on the tourism industry in Northern Cyprus. *Tourism Management*, 26, 95-104.
- Öter, Z. (2010). Turist rehberlerinin pazarlama bilgisi toplama davranışları, *SOİD Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 7 (1), 25-37.

- Pardo, C. & Ladeiras, A. (2020). Covid-19 “tourism in flight mode”: A lost opportunity to rethink tourism – towards a more sustainable and inclusive society. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 12(6), 671-678.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Sage publications.
- Pearson, C. & Mitroff, I.I. (1993). From crisis prone to crisis prepared: a framework for crisis management. *Academy of Management Executive*, 7(1), 48-59.
- Pond, K. (1993). *The Professional guide: Dynamics of tour guiding*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Priyadarshini, I. (2020). A survey on some of the global effects of the covid-19 pandemic. <https://www.researchsquare.com/article/rs-20842/latest.pdf>. (Erişim tarihi: 18 Aralık 2020).
- Ranasinghe, R., Damunupola, A., Wijesundara, S., Karunarathna, C., Nawarathna, D., Gamage, S., Ranaweera, A. & Idroos, A.A. (2020). Tourism after corona: Impact of covid 19 pandemic and way forward for tourism hotel and mice industry in Sri Lanka. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3587170. (Erişim tarihi: 12 Aralık 2020).
- Rapp, H., Chen, D., & Wu, Y. J. Career Development and Job Search Experiences of US International Students during Pandemic Times: A Systems Theory Framework Analysis. *Innovative and Inclusive Internationalization*, 28.
- Roux-Dufort, C. & Metais, E. (1998). Building core competencies in crisis management through organizational learning. *Technological Forecasting and Social Change*, 113-127.
- Roux-Dufort, C. (2007). Is crisis management (only) a management of exceptions?. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 15(2), 105-114.
- Salman Yıkmaş, M. (2020). Nitel araştırmalarda e-görüşme tekniği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1) 183-197.
- Simosi, M., Rousseau, M.D. & Daskalaki, M. (2015). When career paths cease to exist: A qualitative study of career behavior in a crisis economy. *Journal of Vocational Behavior*, 91, 134-146.
- Stafford, G., Yu, L. & Armoo, K.A. (2002). Crisis management and recovery: How Washington, D.C. hotels responded to terrorism. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 43(5), 27-40.
- Strielkowski, W. (2020). Covid-19 recovery strategy for tourism industry. https://www.researchgate.net/profile/Wadim_Strielkowski/publication/340167122_COVID-19_recovery_strategy_for_tourism_industry/links/5e7bdcb4458515efa0a8fb89/COVID-19-recovery-strategy-for-tourism-industry.pdf. (Erişim tarihi: 20 Aralık 2020).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2020). Turizm istatistikleri. <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html>. (Erişim tarihi: 23 Aralık 2020).
- T.C. Sağlık Bakanlığı (2020a). Türkiye covid-19 hasta sayısı. <https://covid19.saglik.gov.tr/>. (Erişim tarihi: 13 Ocak 2021).
- T.C. Sağlık Bakanlığı (2020b). Covid-19 nedir?. <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir.html>. (Erişim tarihi: 23 Aralık 2020).
- T.C. Sağlık Bakanlığı (2021). Covid-19 aşısı bilgilendirme formu. <https://covid19asi.saglik.gov.tr/>. (Erişim tarihi: 14 Ocak 2021).
- Tatlı, H.S., Kazan, H. & Öngel, V. (2021). Kariyer planlama; ülkenin ekonomik itibarı ve kariyer kaygısı açısından bir inceleme. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 22 (1), 167-185.
- Toker, A. (2019). Tarihsel Süreçte Didim'de Yaşanan Göçlerin Yarattığı Değişimin Turizm Ekseninde İncelenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi.) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Toker, A. ve Kozak, N. (2020). Göçmenlerin girişimcilik davranışlarının kültürel açıdan incelenmesi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 31(3), 287 – 298.

- Tolga, Ö., Korkmaz, H. ve Atay, L. (2015). Lisans Düzeyindeki Turist Rehberliği Öğrencilerinin Mesleki Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*.12 (2), 2015, 26-41.
- Uğur, G.N. & Akbıyık, A. (2020). Impacts of Covid-19 on global tourism industry: A cross-regional comparison. *Tourism Management Perspectives*, 36, 1-13.
- Ulak, N. (2020). A preliminary study of novel coronavirus disease (Covid-19) outbreak: A pandemic leading crisis in tourism industry of Nepal. *Journal of Tourism & Hospitality Education*, 10, 108-131.
- Üngüren, E., & Kaçmaz, Y. Y. (2022). Does COVID-19 pandemic trigger career anxiety in tourism students? Exploring the role of psychological resilience. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 100369.
- Üzüm, B., & Şenol, L. (2021). Covid 19 pandemisi gölgesinde demografik değişkenler ve kariyerizm ilişkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi* 13(2), 1341-1349.
- Verbi Software. (2019). *MAXQDA 2020 [computer software]*. Berlin, Germany: VERBI Software.
- WHO Coronavirus disease (Covid-19) dashboard. (2020). <https://covid19.who.int/>. (Erşimi tarihi: 13 Ocak 2021).
- Yetgin, D., & Benligiray, S. (2019). The effect of economic anxiety and occupational burnout levels of tour guides on their occupational commitment. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 24(4), 333-347.
- Yetgin, D., Yılmaz, A., ve Çiftci, G. (2018). Krizlerin turist rehberliği öğrencilerinin kariyer planlamasındaki etkisi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(3), 195-214.
- Yorulmaz, M., & Sevinc, F. (2021). Supervisor support and turnover intentions of yacht captains: the role of work–family conflict and psychological resilience during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 33(5), 1554-1570.
- Youssef, B.A., Zequiri, A. & Dedaj, B. (2020). Short and long run effects of Covid-19 on the hospitality industry and the potential effects on jet fuel markets. *IAEE Energy Forum, Covid-19 Issue 2020*, 121-124.
- Yüksek, G. ve Kalyoncu, M. (2021). Covid-19 Küresel Salgınının Turizm Sektörü Üzerindeki Etkileri, *Journal of Gastronomy Hospitality and Travel*, 4(1), 85-101. D